



# **Een woord van Pius IX over den Heiligen Thomas van Aquine uiteengezet : bewijs van hulde, ter gelegenheid zijner 25-jarige Pauselijke regeering, den Allerheiligsten Vader opgedragen**

<https://hdl.handle.net/1874/236503>

LM 331

mm 13550

EEN WOORD VAN PIUS IX

OVER DEN

HEILIGEN THOMAS VAN AQUINE

UITEENGEZET.

BEWIJS VAN HULDE,

TER GELEGENHEID

ZIJNER 25-JARIGE PAUSELIJKE REGEERING,

DEN

ALLERHEILIGSTEN VADER

OPGEDRAGEN DOOR

fr. P. M. VAN ES, Ord. Praed. S. Th. Lect.

UTRECHT,

Wed. J. R. VAN ROSSUM.

1872.



Alm Lm 331

EEN WOORD VAN PIUS IX

OVER DEN

HEILIGEN THOMAS VAN AQUINE

UITEENGEZET.



BEWIJS VAN HULDE,

TER GELEGENHEID

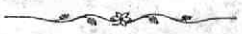
ZIJNER 25-JARIGE PAUSELIJKE REGEERING,

DEN

ALLERHEILIGSTEN VADER

OPGEDRAGEN DOOR

fr. P. M. VAN ES, Ord. Praed. S. Th. Lect.



UTRECHT,  
Wed. J. R. VAN ROSSUM.  
1872.

BIBLIOTHEEK DER  
RIJKSUNIVERSITEIT  
UTRECHT  
COLL. THOMASSE

IMPRIMATUR.

ULTRAJ.,  
15 Jan. 1872.

J. H. WENSING,  
*Emer. Prof. Libr. Cens.*

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT



2949 451 9

## Sanctissime Pater,

Pauperrimam viduam, quam Deo offerret quadrantem ex inopia seponentem, summis a Salvatore laudibus legimus cumulatam, nec minori dignatam merito, quam divites ex abundantia sua copiosius forsitan erogantes.

Hujusce rei memoriam animos mihi addidisse fateor, quo majori fiducia ad **Te Christi in terris Vicarium** accederem, una cum divitibus tanta deferentibus, mea quoque parcissima minuta ad pedes Sanctitatis Vestrae depositurus. Sit quaeso, pro viribus, si defecerint, charitas.

Vestra sunt, **Sanctissime Pater**, quae in hoc opere exposui verba, et a benignitate Vestra confratribus meis directa: „*Volumus et injungimus ut Beati Thomae doctrinam tamquam veridicam et catholicam sectemini, eamque studeatis totis viribus ampliari.*”

## Allerheiligste Vader,

De goddelijke Verlosser prees de arme weduwe, die van hare armoede een penningke afzonderde, om 'het Gode te offeren; Hij sprak haar niet mindere verdiensten toe, dan den rijke, die uit zijn overvloed overvloedig gaf.

Dat heeft mij aangemoedigd tot **U, Christus' plaatsbekleeder**, met vertrouwen te naderen, en in vereeniging met die rijken, welke zooveel kunnen aanbieden, mijn onbeduidend penningke aan uwe voeten neêr te leggen. 'Moge de liefde aanvullen, waar de krachten te kort schoten.

Het zijn uwe woorden, **allerheiligste Vader**, welke ik heb uiteengezet, woorden door U tot mijne orde-broeders gesproken. „*Wij verlangen en verplichten U de leer van den H. Thomas als de ware en Katholieke leer te volgen, en naar best vermogen te verspreiden.*”

Paternam igitur Vestram benedictionem mihi, meoque labori apprecor, ut, quantumvis minimum, votis Vestris conferat adimplendis quibus D. Thomae doctrinae pristino suo vigori splendorique reddere exoptes.

*Huissen, in Conventu Dominicanorum. St. Mariae sub titulo Reginae S. S. Rosariü. In festo Immaculatae Conceptionis 1871.*

Indignissimus Filius in Christo,

fr. PĒTRUS MARIA VAN ES.

*Ord. Praed. S. Th. Lect.*

Ik bid U om Uwen vaderlijken zegen, en over mijzelf en over mijnen arbeid, opdat die iets moge bijdragen ter vervulling van Uwen wensch, dat de beoefening van den H. Thomas in haar vroegeren luister zal herleven.

*Huissen in 't Dominicanen Klooster der allerheiligste Maagd Maria, Koningin van den H. Rozenkrans. Op het feest der onbelekte ontvangenis 1871.*

Uw onwaardige Zoon,

fr. PETRUS MARIA VAN ES.

*Ord. Praed. S. Th. Lect.*

## VOORWOORD.

Opdat het verband tusschen den titel en den inhoud dezer bladzijden U niet te los voorkome, lezer, meen ik het niet overbodig U met de gedachten-ontwikkeling bekend te maken, langs welke ik tot mijn plan gekomen ben.

„*Wij verlangen en verplichten U, de leer van den H. Thomas, als de ware en Katholieke leer te volgen, en naar best vermogen te verspreiden.*” Zoo luiden de woorden door Pius IX eenmaal tot de Dominicanen gesproken.

De eerste gedachte, welke bij mij oprees, nadat ik deze woorden gelezen had, was: Waarom mag de H. Vader die leer toch wel aanprijzen; en ik stelde mijne eerste vraag: *Waarom moet de studie van den H. Thomas in onzen tijd beoefend worden?*

Maar zulk een aansporing ware overbodig, wanneer die studie nog bloeide; ziedaar mijn tweede vraag: *Waardoor is de studie van den H. Thomas zoo in verval geraakt?*

Maar verdient de studie van den H. Thomas wel zulk eene bijzondere aansporing; en mijn derde vraag werd: *Wie was de*



*H. Thomas, en welke is zijn geschiedenis als geleerde?* Die analytische methode, welke ik voor mij zelve volgde, heb ik voor U, eenvoudig in eene synthetische omgekeerd.

Mocht iemand hierdoor nog niet bevredigd zijn, hij neme dan in aanmerking, dat de bijzondere omstandigheid, waarom deze bladzijden geschreven zijn, aanspraak maakt op eene niet al te strenge beoordeeling van den titel.

---

## Wie was de H. Thomas? — Welke is zijn geschiedenis als geleerde?

De H. Thomas van Aquine, zoon van Landulphus graaf van Aquine en Theodora dochter van den graaf van Theate, stamde uit een der oudste en aanzienlijkste adellijke familiën van het Koninkrijk Napels. Hij werd geboren op het einde van 1226 of in het begin van 1227, volgens sommigen op het kasteel Rocca-Sicca, volgens anderen in de stad Aquine zelve, en ontving bij den H. doop den naam zijns grootvaders, Thomas van Aquine, graaf van Sommacle, veldoverste van Frederik I. Reeds vóór zijne geboorte was het zijner moeder door een H. Eremiet voorspeld, dat haar kind eenmaal het licht der Kerk, de glorie van zijn Huis zou worden. Ten einde niets te verwaarloozen wat tot een opvoeding aan zijn geboorte passend, noodig was, vertrouwde de graaf van Aquine, volgens het gebruik der adellijke familiën, zijn zoon aan de zorgen der kinderen van den H. Benedictus. Op zijn 5<sup>de</sup> levensjaar werd hij naar het Klooster op den berg Cassino gebracht, om er onderwezen te worden in de grondwaarheden des godsdienstes en der menschelijke wetenschap. De kloosterlingen stelden prijs op den schat aan hunne zorgen toevertrouwd en leerden van dag tot dag de groote gaven van dat kind meer en meer kennen, zij zagen met vreugde zijne snelle vorderingen in deugd en kennis, die een aansporing waren voor oudere leerlingen, en moesten meer zijn ijver temperen dan aanzetten. Nog geen vijf volle jaren had de jeugdige Thomas op den berg Cassino doorgebracht en reeds berichtte de Abt des Kloosters aan den graaf van Aquine,

dat hij zijn zoon ter verdere ontwikkeling naar eene hoogeschool moest zenden, wjl hij de gewone leerscholen in het Klooster met lof had afgemaakt. Landulphus koos voor zijn 10jarigen zoon de hoogeschool van Napels. Vergezeld van eenige bedienden en begeleid door zijn gouverneur vertrok de jonge graaf van Aquine naar Napels, welker hoogeschool in 1224 gesticht, door de bijzondere begunstiging van Frederik II tot eene hoogte van vermaardheid was gestegen als geene hoogeschool in Italië, maar ook in zedebederf door geene werd geëvenaard. Daar studeerde hij de welsprekenheid onder Petrus Martinus en de wijsbegeerte onder Petrus van Ierland, twee der beroemdste mannen hunner eeuw, en verwierf er weldra de achting en bewondering zijner medestudenten en leermeesters.

Aangetrokken door den omgang en heiligen levenswandel der zonen van den H. Dominicus, die in Napels een Klooster gesticht hadden, maakte hij den prior des Kloosters zijn voornemen bekend om zich van de wereld te scheiden, voor God alleen te gaan leven en verzocht hem dringend om het kleed zijner orde. Zijn jeugdigen leeftijd in aanmerking nemende, (Thomas telde eerst 16 jaren) en de moeielijkheden voorziende, welke de graaf zijn vader, die geheel andere plannen met zijn zoon voor had, tegen zijn besluit maken zou, sloeg de prior zijn verzoek van de hand. Thomas hield echter aan en bewogen door de tranen en smeekingen des jongelings nam men hem eindelijk onder het getal der nieuwelingen op.

De gravin Theodora zoo min als haar gemaal met het besluit van haar zoon ingenomen, begaf zich rechtstreeks naar Rome en beklaagde zich bij Paus Innocentius IV over het onrecht, zooals zij meende, door de Dominicanen harer familie aangedaan. Middelerwijl had de jonge novice, den storm voorziende welke boven zijn hoofd ging losbarsten, en de gevaren vreezende welke zijne religieuse loopbaan bedreigden, van zijn overste verlof gevraagd en ook bekomen om zich naar Frankrijk te begeven.

Zijne moeder van deze ontvluchting onderricht, gelastte aan

hare beide zonen Landulphus en Raynaldus, officieren in het Keizerlijk leger, alle wegen te bezetten en hun broeder den doortocht af te snijden. Stipt werd zij gehoorzaamd, men bewaakte alle uitwegen zoo nauwlettend, dat de jongeling, onbewust van de strikken, die men hem gespannen had, bij het stadje Aqua-pendente onverhoeds door soldaten werd opgelicht en naar het kasteel van Rocca-Sicca teruggevoerd. Langer dan een jaar was hij hier aan de aanvallen der liefde van den kant zijner moeder en zusters, en der woede van den kant zijner broeders blootgesteld; welke laatsten zelfs onzedelijke en door geen enkele schijnrede verschoonbare middelen te baat namen, om den jongeling in zijn voornemen te doen wankelen en zijn orde-kleed te doen afleggen.

Toen meenden de oversten der Dominicanen-orde, hunne rechten te moeten doen gelden, en door krachtige middelen een einde aan deze onrechtmatige geweldensrijen te moeten maken. Zij brachten hun klachten in bij den Keizer Frederik II en bij den Paus Innocentius IV. Beiden toonden zich zeer verontwaardigd over de handelwijze der familie van Aquine; ook was de Paus daarom verstoord, wjl de jongeling door vreemde krijgsknechten op zijn grondgebied was aangehouden. Frederik liet terstond de beide graven van Aquine in hechtenis nemen en bedreigde hen met al zijnen toorn, zoo zij hun broeder niet terstond aan zijne oversten terug gaven. De vrees voor den Keizer werkte machtiger op die krijgslieden dan de vrees voor Gods oordeelen; ook de moeder durfde niet langer tegenstreven, en gelijk Paulus uit Damascus, ontvluchtte Thomas het ouderlijk huis, door medewerking zijner zusters, die hij door zijn gesprekken en voorbeelden reeds tot betere gedachten gebracht had. Hoewel de novice slechts enkele weken de geregelde oefening van den proeftijd had kunnen volgen, meenden zijne oversten, dat de doorgestane beproevingen genoeg zijne roeping hadden bewezen en vergunden hem terstond na zijn terugkeer zijne plechtige beloften af te leggen.

De gravin Theodora en hare zonen rustten nog niet. Zij klaagden de Dominicanen bij het hof van Rome aan, alsof zij den jongeling verleid hadden een levensstaat te omhelzen, wiens gestrengheden zijn krachten te boven gingen. Innocentius IV, om der gravin voldoening te geven, outbood den jongen Thomas voor zich, ten einde zelf zijne roeping te onderzoeken. Het verhoor en het onderzoek vielen volkomen ten gunste der Dominicanen uit, en de H. Vader verbood ten strengste om nog ooit iets aan te wenden, wat den jongeling in zijn levensstaat zou kunnen hinderen.

Ernstig werd er nu door de oversten over gedacht, aan wien zij zijne verdere opleiding moesten toevertrouwen. Onder een aantal geleerden welke de orde toenmaals in Italië, Frankrijk en Duitschland bezat, scheen Albertus de Grootte het meest geschikt zulk een schat in al zijn rijkdom en schoonheid te kunnen ontwikkelen; hij werd toen als een der geleerdste mannen zijner eeuw beschouwd en velen gaven hem den titel van het wonder zijner eeuw.

Men besloot derhalve Thomas naar Duitschland te zenden; Joannes de Teutoon, generaal der orde, nam zelf den last op zich zijn leidsman te zijn, en vertrok met hem in de maand October 1244. Na enkele weken te Parijs te hebben vertoefd, zetten zij hun reis voort naar Keulen, waar Albertus de wijsgeerige en godgeleerde studiën onderwees. Ongeacht de bijzondere zorg, welke de Generaal der Orde voor den jongeling getoond had, bleef Thomas geruimen tijd door zijn meester en zijne medeleerlingen onopgemerkt. Hij had zich ten grondregel gesteld nimmer ongevraagd over studiezaken te spreken, om zoodoende te verbergen, wat zijn genie aan rijkdom bevatte. Door die volhardende stilzwijgendheid verwierf hij zich den volstrekt niet eervollen titel van *Stommen Os*, of zooals de acte der heiligverklaring meldt, van *Grooten Siciliaanschen Os*.

Een jonge medebroeder met Thomas' schijnbare domheid bewogen, bood zich aan, datgene wat in de lessen was verhandeld,

nogmaals in 't bijzonder voor hem uit te leggen, en Thomas, daarin gelegenheid vindende om nog meer zich te verbergen, nam gretig het aanbod aan; hij hoorde die lessen en aanmerkingen met zooveel oplettendheid en eerbied, alsof hij werkelijk behoefte aan zulk een onderricht had. Op zekeren dag, nadat Albertus een der moeielijkste plaatsen *De Div. Nom.* had uitgelegd, gelastte de medestudent zijnen leerling, het vraagpunt naar zijne zienswijze uit te leggen en op te schrijven, en als een gehoorzaam discipel deed hij het. Na de moeielijkheid in al haar kracht te hebben voorgesteld, gaf hij de oplossing, stelde de tegenwerpingen, beantwoordde ze, en dat alles met zooveel juistheid en scherpzinnigheid, alsof de schrijver zelf zijnen tekst had gecommuniqueerd. Dat geschrift kwam in handen van Albertus, die daardoor zijne meening, dat het stilzwijgen van Thomas niet uit gebrek aan geestvermogens maar uit een heldhaftigen ootmoed voortkwam, volkomen bewaarheid zag. Hij beval hem nu zich tegen den volgenden dag gereed te houden om in eene algemeene vergadering te antwoorden op een aantal zeer ingewikkelde vraagpunten. Thomas gehoorzaamde, en antwoordde met zooveel kalme en helderheid, dat Albertus zijne bewondering niet meer kunnende bedwingen tot de vergadering sprak: „*Wij noemen Thomas een stommen os, maar ik verklaar u, die os zal weldra een geloei van geleerdheid doen hooren, dat geheel de wereld vernemen zal.*” Thomas telde toen 19 jaren en vervaardigde zijne eerste verhandeling op de zedekunde van Aristoteles.

Op last van het algemeen Kapittel der orde in 1245 te Keulen gehouden werden Albertus en Thomas naar Parijs gezonden; Albertus om er een godgeleerden leerstoel aan de Universiteit in te nemen, Thomas om onder Albertus' leiding zijne studiën voort te zetten. Drie jaren later keerden zij beiden naar Keulen terug om er in het nieuw opgerichte studiehuis de lessen te geven, want Thomas was in dien tijd tot den graad van Lector bevorderd. De jeugdige leeraar begon daar zijne

uitleggingen over de H. Schrift, de wijsbegeerte en de werken van Petrus Lombardus en dat met zooveel degelijkheid en goed gevolg, dat hij weldra in vermaardheid zijnen ouden meester evenaarde. Gedurende vier jaren mochten het klooster en de stad Keulen zich verheugen Br. Thomas te bezitten, die inmiddels de H. priesterwijding had onvangen, en met niet minder ijver werkte aan het zielenheil der geloovigen als aan de wetenschappelijke ontwikkeling der hem toevertrouwde leerlingen; toen verplichtte hem de gehoorzaamheid zich nogmaals naar Parijs te begeven, om er den graad van Doctor in de Godgeleerdheid te halen en een leerstoel aan de beroemde Hoogeschool te bezetten. Thomas stelde alles in het werk wat in zijn vermogen was, om zijne oversten te bewegen een plan te laten varen zoo geheel in strijd met zijn ootmoed; maar men bracht hem onder het oog dat de gehoorzaamheid dat offer van zijne deugd vorderde en hij onderwierp zich.

De Universiteit van Parijs, die de verdiensten kenden van den man dien men haar voorstelde, ontving hem met onderscheiding onder het getal harer leeraren en maakte zonder bezwaar een uitzondering voor hem, wjl hij de gevorderde jaren voor den leeraarsstoel in de godgeleerdheid nog niet bereikt had. In het eerste jaar dat hij te Parijs vertoefde schreef hij de verhandelingen, welke wij bezitten in zijne *Opuscula* 11, 12, 13, 14, 15, 23, 24, 25, 27, 28, 32, 35, 43.

In het volgend jaar deed zich een allerhevigst geschil voor tusschen de seculiere en reguliere professoren der Universiteit, wat wij hier om niet te wjdloopig te worden moeten voorbij gaan; maar waarin Thomas zich zoo loffelijk gedroeg, dat Paus Alexander IV het volgend schrijven aan den Kanselier der Universiteit richtte.

„ . . . . Met vreugde hebben wij vernomen dat gij . . . . aan „ Br. Thomas van Aquine, een man, achtenswaardig om den adel „ van zijn geslacht, den glans zijner deugden, en de schatten van „ kennis welke hij met Gods genade zich heeft verworven, verlof „ gegeven hebt in de godgeleerdheid les te geven, . . . . en wij

„bevelen U door dit schrijven, hem zoo spoedig mogelijk, het „bestuur in die faculteit op te dragen.”

Ongeacht al dat uiterlijk gewoel waarin èn Paus èn Koning èn Bisschoppen betrokken waren, ging Thomas rustig voort met zijne lessen en vervaardigde buitendien eene *uitlegging van het gebed des Heeren, het Wees gegroet en het Symbolum der Apostelen*; eene *verhandeling over de Sacramenten; over de geboden der Wet*, voornamelijk over het groot gebod der liefde; een *Commentaar op eenige werken van Boëtius*; op het boek *de Div. Nominibus*; een krachtige *weerlegging der voornaamste Arabische dwalingen*, en wat vooral opmerking verdient, eene *uitlegging op Isaias*. Van dezen profeet hadden de HH. Basilius, Cyrillus van Alex., Origenes, slechts enkele plaatsen verklaard en de H. Augustinus had er zich den moed toe voelen ontzinken.

Ter oorzaak van het geschil wat wij boven aanstipten, werd Thomas door den H. Vader naar Anagni ontboden om met eenige andere godgeleerden een werk te beoordeelen, door Guilielmus de St. Amore uitgegeven, onder den titel: „*De gevaren der laatste tijden*” en op last van zijnen Generaal schreef hij zijn werk: „*Tegen hen die den religieusen staat hadden aangevallen*,” een werk dat ten allen tijde als een der schoonste apologieën van het religieuze leven is aangemerkt geworden, en dat de veroordeeling van „*De gevaren der laatste tijden*” ten gevolge had. Na afloop dezer zaak keerde Thomas naar Parijs terug en ontving daar den 23<sup>sten</sup> Oct. 1257 den graad van Doctor in de Godgeleerdheid. Omtrent deze gebeurtenis vinden wij in de *Acta Sanctorum* de volgende bijzonderheid vermeld. Zich ongeschikt meenende om de plichten aan de doctorale waardigheid verbonden, te kunnen vervullen, bad en smeekte Thomas zijne oversten hem daarvan vrij te laten; daar hij hen echter niet kon bewegen, nam hij zijn toevlucht tot God en bad met den koninklijken profeet: „Gij weet, Heer, dat „men mij geweld aandoet, neem gij mijne verdediging op U.”



Na dat gebed geraakte hij in geestvervoering en zag een grijsaard tot zich komen, welke hem naar de reden zijner droefheid ondervroeg. Mijne droefheid is rechtmatig, sprak Thomas, want men wil mij plaats doen nemen onder de Doctoren en daartoe ben ik ongeschikt. Gij moet op God vertrouwen, hernam de grijsaard, wijl het niet uw wil is maar de wil uwer oversten welke U deze waardigheid opleggen. Daarna gaf hij hem den tekst aan voor zijne dissertatie, Ps. 103 vs. 13: „Gij zult „de bergen besproeien met de wateren die uit de hoogte „vallen; de aarde zal verzadigd worden met de vruchten uwer „werken,” en verdween.

Onder de eerste werken welke hij na dien tijd ondernam behooren zijn *quaestiones de quodlibeto; de veritate*, een *compendium theologiae* en vooral zijn *Summa contra Gentiles*. Hij begon dat werk op last van zijnen Generaal en op verzoek van den H. Raymundus de Pennafort, welke laatste bijzonder ten doel zich stelde te werken aan de bekeering der Mooren van Spanje. Dit werk is verdeeld in vier boeken, waarin de waarheden der godsdienst met kracht en juistheid worden bewezen door de H. Schrift en door de rede, voor zooverre die waarheden daarvoor vatbaar zijn. Oorspronkelijk in 't Latijn geschreven is het in het Grieksch en Hebreewsch vertaald. De *uitlegging van alle brieven des H. Paulus* dagteekent onmiddellijk na de *Summa contra Gentiles*.

Het denkbeeld dat daarin ons gegeven wordt van het doel des grooten Apostels, doet zien hoe diep Thomas in dien peilloozen afgrond was neergedaald. De negen eerste aan de bekeerlingen uit het heidendom handelen volgens hem over de genade aan alle geloovigen gemeen; de vier volgende aan bijzondere personen, over de genade aan hen eigen die in waardigheid zijn verheven; en de laatste aan de Hebreën leert ons, welke genade in Christus was, den Grondvester en Bewerker onzer zaligheid. Een godvruchtig gevoelen wil dat de H. Paulus zelf hem in deze uitlegging geholpen heeft.

Had de Universiteit van Parijs er prijs op gesteld Thomas te bezitten als leerling en als leeraar, zij wilde den jeugdigen Doctor een onweersprekelijk votum van vertrouwen schenken, door hem de uitspraak over te laten in een belangrijk vraagpunt, waarin de professoren het onderling niet konden eens worden. Het gold de vraag omtrent de *accidentia* in het H. Altaargeheim.

Thomas schreef, na lange studie en diepe overweging zijn gevoelen daarneer, bracht vol geloof en ootmoed zijn geschrift aan den voet des altaars en bad den Vader des Lichts, Hij mocht hem te kennen geven of zijn gevoelen met de waarheid instemde. En Jezus sprak van uit het Crucifix tot hem: Bene de hoc mei corporis sacramento scripsisti. Gij hebt goed geschreven over dit Sacrament van mijn H. lichaam <sup>1)</sup>).

Het collegie der professoren ontving met vreugde zijn oplossing en gaf een bewijs van voldoening daarin, dat allen eenstemmig zijn gevoelen aannamen.

Het waren echter niet alleen de mannen van wetenschap welke Thomas hoogachtten en beminden, ook de groote H. Lodewijk IX wist zijne verdiensten op prijs te stellen. Hij raadpleegde hem meermalen in Kerkelijke en Staats-aangelegenheden waarin hij gewikkeld was, zoo zelfs dat hij nooit een besluit in zijne raadsvergadering voorstelde zonder alvorens het gevoelen van Thomas daarover te hebben ingewonnen.

Op het algemeen Kapittel der orde in 1259 te Valenciennes gehouden, vinden wij Thomas als afgevaardigde met nog twee Parijsche doctoren, belast met de samenstelling van een nieuw studieplan, dat in die vergadering werd aangenomen en in de acta van het provinciaal Kapittel van Beziers in 1261, onder den naam van *Studieplan van Br. Thomas van Aquine* voorkomt. Van daar terug gekeerd zette hij zijne theologische lessen nog een of twee jaren te Parijs voort; hij legde de laatste

<sup>1)</sup> Act. Sanct. T. 1 Mart. p. 677.

hand aan zijn *Quaest. de Quodlib.*, aan zijne verhandeling *de anima*, en eenige andere, vervaardigde ecne heerlijke *uitlegging van het geheele boek Job*, en een nieuw *Commentaar op de werken van Petrus Lombardus*, welk laatste werk echter niet tot ons is gekomen. Toen werd hij door Urbanus IV den opvolger van Alexander IV naar Italië geroepen, om te werken aan de hereeniging der Grieksche en Latijnsche Kerk. De H. Vader droeg hem de taak op de Grieken tot die hereeniging voor te bereiden door een geschrift, waarin zij van dwaling en schisma overtuigd werden uit de grondstellingen van diegenen, wier gezag zij als dat hunner Vaders eerbiedigden. Dat was de gelegenheid waaraan wij de beroemde *verhandeling tegen de dwalingen der Grieken* te danken hebben. In de 32 eerste hoofdstukken verklaart hij den waren zin der door de Grieken zoo vaak misbruikte teksten, in de verdere gebruikt hij diezelfde teksten als bewijzen der waarheid door de Roomsche Kerk geleerd. De Paus was over dit werk zoo tevreden, dat hij het terstond naar den Griekschen Keizer afzond. Op verzoek van den Cantor der Kerk van Antiochië schreef hij eene andere verhandeling tegen de Grieken, Armeniers en Saracenen; daarin wordt behandeld wat de theologie leert, betrekkelijk de voortkoming van het Eeuwig Woord en den H. Geest, de voornaamste beweeggronden voor de Menschwording; omtrent de waarachtige tegenwoordigheid van Jezus Christus in het H. Sacrament; over het vagevuur en hoe het goddelijk decreet den mensch in het minst niet aan noodzakelijkheid onderwerpt. Vooral van het eerstgenoemde werk heeft men zich bediend op de Concilies van Florence en Constantinopel. Op last van denzelfden Urbanus IV, schreef hij ook zijn *Commentaar op de vier Evangeliën*, bekend onder den naam van *Catena aurea*, d. i. gouden keten, omdat hij daarin de schoonste sententies der Grieksche en Latijnsche Vaders, in de uitlegging van den tekst aan elkaar verbonden heeft.

Wijl de H. Vader op zijne reizen door Italië hem altijd

met zich nam, vinden wij Thomas ook als leeraar optredende te Viterbo, Orvieto, Fondy, Perugia enz., niet omdat hij daar een vasten leerstoel bezette, maar wijl die steden tijdens het oponthoud des Pausen ook haar voordeel van Thomas' wetenschap wilden trekken.

In 1263 na het algemeen Kapittel van Londen in Italië weergekeerd, ontbood de H. Vader hem naar Orvieto en gelastte hem een officie te vervaardigen voor den nieuw in te stellen feestdag van het H. Altaarsacrament. Wie kent het niet, dat meesterstuk van goddelijke poëzie, dat alleen de vrucht kan zijn van een heilig genie! Wie vermag het al de schatten daar opeengestapeld weër uiteen te spreiden!

Gui Fulcodi, Kardinaal-bisschop van St. Sabina was onder den naam van Clemens IV Urbanus IV opgevolgd en had met de opperpriesterlijke waardigheid ook het vertrouwen in Thomas van zijnen voorganger overgenomen. Hij kende hem reeds lang en was er na zijne verheffing op bedacht een man van zoo vele talenten aan de herderlijke bediening te doen deelnemen.

Hij benoemde hem tot aartsbisschop van Napels en zond hem de brieven zijner aanstelling als zoodanig. Dat was eene vreeselijke tijding voor den Heilige; hij bad en smeekte den H. Vader zulk een ontorschbaar juk hem niet op de schouderen te leggen, en de Paus, hetzij hij den Heilige niet wilde bedroeven, hetzij hij vreesde Gods oogmerken tegen te werken, vernietigde de breve en liet Thomas de vrijheid zich in de eenzaamheid aan zijne studie te wijden. Dankbaar voor de rust, die hij op het punt gestaan had te verliezen, wilde Thomas eene schadeloosstelling geven voor de vruchten, die hij als bisschop voor eene enkele Kerk had kunnen voortbrengen; eene schadeloosstelling waaruit geheel de wereld door alle eeuwen heen haar voordeel trekken kon. Hij vatte het plan op van een werk dat de samenvatting zijn moest van alles wat zijn genie tot hier toe had voortgebracht, van alles wat de H. Vaders en Kerkleeraars in eene onafzienbare rij van volumens hadden

neergeschreven, van alles wat tot verdediging des geloofs dienen kon, wat tot een juist begrip der dogmata en voor uitlegging der moraal noodzakelijk was; kortom eene samenvatting van geheel de leer van Jezus Christus. Het was het plan der *Summa Theologiae*. Gedurende de negen laatste jaren zijns levens van 1265 af, besteedde hij er zijne voor naamste zorgen aan, en toen helaas! heeft de dood het werk onderbroken.

Guilielmus de St. Amore door de veroordeeling van Rome wel vernederd, niet verbeterd, gaf zijn werk: *Over de gevaren der laatste tijden*, onder den nieuwen titel: *Verzameling uit de H. Schriften*, op nieuw in het licht en was onbeschaamd genoeg het Clemens IV aan te bieden. De H. Vader overhandigde het aan Thomas, opdat hij zou onderzoeken wat het nieuws bevatte en daarna wederleggen. Dat gaf aanleiding tot de twee verhandelingen welke onder n<sup>o</sup>. 17 en 18 *der Opusc.* voorkomen, waarin gehandeld wordt over de volmaaktheid van het geestelijk leven en het nut der religieuse beloften. Gehoor gevende aan het verzoek der Universiteit van Bologne, die reeds jaren lang er op gewerkt had een man te bezitten zoo bekwaam om haren ouden luister te doen herleven, zonden de oversten Thomas derwaarts, hij bracht er enige weken in volkomen afzondering bij het graf van zijnen H. Vader Dominicus door en begon toen met hetzelfde succes zijne theologische lessen. Binnen het verloop van twee jaren schreef hij zijn boek *over de regeering der vorsten*, de verhandeling n<sup>o</sup>. 22 *onder de Opusc.* en het eerste gedeelte der *Summa Theologiae*. Dit gedeelte bevat 119 quaestiones verdeeld in 584 articuli, en handelt over de natuur, de eigenschappen, de decreten van God, over de H. Drieëenheid, de engelen en de menschen. Daarin vindt men de hoofdprincipen die verder de geheele *Summa* door moeten dienen om de waarheden des Godsdienstes te verklaren, en de moeilijkheden op te lossen. Hoewel diep genoeg om den verhevensten denker te doen duizelen, heeft hij het echter

met zooveel orde en duidelijkheid behandeld, als ware het voor eerstbeginnenden geschreven <sup>1)</sup>.

Om welke reden is niet juist te bepalen, maar na drie jaren te Bologne gedoceed te hebben vertrok Thomas een laatste maal naar Parijs, waar hij volgens de getuigenis van een bekwaam historieschrijver nogmaals twee jaren een leerstoel bezette en de vertrouweling was van den H. Lodewijk. In deze twee jaren schreef hij zijne verhandelingen *over de ziel; de macht Gods; de vereeniging van het goddelijk woord met de menschelijke natuur; de onstoffelijke schepselen, de deugden en het kwaad*, en zijn antwoord op eenige moeielijkheden door Joannes van Vercelli in 42 articuli vervat.

Terstond na zijn terugkomst te Bologne zag zijn tweede gedeelte der Summa Theologiae het licht, twee groote volumens waarvan het eerste in 114 quaestiones 619 articuli, en het tweede in 189 quaestiones 917 articuli bevat.

Geschriften van dien aard moesten, het kon niet uitblijven, al meer en meer den roem zijner geleerdheid verspreiden, de achting jegens hem vermeederen en het verlangen opwekken zulk een man te bezitten. 't Was dan ook geen geringe moeielijkheid voor het algemeen Kapittel der orde in 1272 te Florence gehouden, tot eene beslissing te komen aan welke Universiteit den voorrang te geven, wjl vier der voornaamste Thomas als leeraar verzocht hadden. Bologne vrezende hem te verliezen liet den titel van bezit gelden om hem te behouden; Parijs maakte aanspraak op hem als haren kweekeling; Rome's onderzoek was niet minder dringend, en Napels, waar Thomas zijne eerste studiën had gemaakt, het habijt der orde had aangenomen, meende recht te hebben op een schadeloosstelling voor zijn weigering in het aanvaarden van den bisschoppelijken

---

<sup>1)</sup> Propositum nostrae intentionis in hoc opere est; ea quae ad Christianam religionem pertinent eo modo tradere secundum quod congruit ad eruditionem incipientium.

zetel. Op het dringend verzoek van Karel I Koning van Sicilie besliste men ten gunste van Napels. Ingevolge dat besluit vertrok Thomas van Bologne over Rome naar Napels. De vreugde der Napolitanen beantwoordde aan het groot verlangen dat zij getoond hadden, en volk en adel gaf alle teekenen van blijdschap.

De universiteit bedankte den Koning voor zijne bemiddeling en een in marmer gegrift afschrift herinnert de nakomelingschap op wat prijs men Thomas als leeraar stelde; het was geplaatst in het klooster der Dominicanen, boven de leszaal waar hij leeraarde en luidde aldus: „Alvorens gij hier binnen treedt, bewijs uwen eerbied aan deze beeltenis en dezen leerstoel, van welken de beroemde Thomas van Aquine, aan een onnoemelijk getal leerlingen zijn orakeltaal deed hooren, tot geluk en welzijn der wereld; dat geluk heeft Koning Karel I aan zijn koninkrijk bezorgd, en hij heeft voorzien in de behoeften van den leeraar door de gifte van één ons goud voor iedere maand <sup>1)</sup>.”

Gedurende de anderhalf jaar, welke hij te Napels doorbracht, schreef hij eene *verklaring op de 50 eerste Psalmen*, als ook het derde gedeelte der *Summa Theologiae*, dat in 90 quaesties 459 articuli bevat, en waarin gehandeld wordt over het mensch geworden Woord en de Sacramenten, tot aan het Sacrament der biecht. Omtrent dezen tijd had Thomas ook eene verschijning van de HH. Petrus en Paulus; hij werkte namelijk aan de voltooiing zijner *witlegging op Isaias*, en vond daarin een tekst zoo moeijijk dat hij het werk staakte, om eerst, wat in dergelijke omstandigheden immer zijne gewoonte was, door gebed, vasten en waken het licht des Hemels af te smeeken. Reeds verscheidene dagen en nachten had hij aldus doorgebracht, toen P. Renaldus, zijn Secretaris, hem des nachts met andere personen luid hoorde spreken; eenige oogenblikken later trad Thomas het

<sup>1)</sup> Boll. p. 741.

vertrek van zijn Secretaris binnen en verzocht hem te schrijven wat hij over Isaias zou dicteeren. Geeëndigd hebbende gebod hij Pater Renaldus te gaan rusten; deze echter wierp zich voor hem neder en bezwoer hem in Gods naam, te zeggen met wien hij gesproken had. Eerst wilde Thomas van niets hooren, eindelijk echter bekende hij dat God hem de HH. Petrus en Paulus gezonden had om zijne moeielijkheden op te lossen. Het was ook te Napels, dat hij de goedkeuring zijner geschriften uit Jezus' mond zelven mocht vernemen. Terwijl hij zijne Summa Theologiae afwerkte en daarin zijne gevoelens als zijne laatste overtuiging neerschreef, overviel hem eene heilige vrees, of hij welligt in de behandeling van zoovele verhevene waarheden niet hier of daar was afgeweken; hij verdubbelde zijne boetvaardigheid om zijne fouten te ontdekken of zekerheid van de waarheid te ontvangen. In de kerk van den H. Nicolaas neergeknield, geraakte hij in geestvervoering en werd van de aarde opgeheven. Dominicus van Caserta, die daarbij tegenwoordig was, hoorde tegelijker tijd eene stem die van het Crucifix waarvoor Thomas neerknielde, uitging en sprak: „Thomas gij hebt goed over mij geschreven, welk loon verlangt gij?” En het antwoord van den Heilige was: „Geen ander dan U, o Heer.” Grootte geruststelling voorwaar voor den heiligen leeraar; maar ook groote geruststelling voor hen die later zijne leer zouden volgen.

Niet lang na deze troostvolle gebeurtenis verliet hij den leerstoel en den 16<sup>den</sup> Dec. 1273 sloot hij alle zijne boeken, om voortaan alleen te lezen in het boek der eeuwigheid. Toch had hij eerst zijn 47<sup>ste</sup> jaar bereikt en was dus nog in de kracht van zijn leven; maar reeds meermalen had men hem het woord van Isaias hooren uitspreken: „Mijn geheim is voor mij alleen.”

Intusschen was Clemens IV overleden, en na eene tusschenruimte van drie jaren door Gregorius X opgevolgd. De eerste zorg van den nieuwen Paus bestond in het bijeenroepen eener



algemeene Kerkvergadering, welke de tweede van Lyon zijn moest. Het Schisma der Grieken, de ellendige toestand van het H. Land en het hand over hand toenemend zedebederf, maakten dien maatregel noodzakelijk. Thomas ontving van den H. Vader eene breve waarin hem gelast werd zich naar die Kerkvergadering te begeven, en er zijne *Verhandeling tegen de Grieken*, vroeger op bevel van Urbanus IV geschreven, mede te nemen.

Hoewel verzekerd dat zijn einde nabij was, begaf Thomas zich in Januari 1274 met Pater Renaldus op reis, bezocht zijne nicht Francisca van Aquine op het kasteel van Magensa; zijne zuster Theodora op het kasteel van St. Severinus, en kwam eindelijk door eene hevige koorts aangetast in de Abdij van Fossa-nuova van de orde van Citeaux. Na het H. Sacrament in de kerk te hebben vereerd, trad hij het klooster binnen met deze profetische woorden: „Dit zal mijne rustplaats zijn in alle eeuwen.”

Om zijn ziekbed geschaard, smeekten hem de kloosterlingen als den laatsten afscheidsgroet eene verklaring van Salomon's Hooglied.

„Geef mij den geest van den H. Bernardus, antwoordde de Heilige, en ik zal uw verlangen voldoen.” Ten laatste gaf hij gehoor aan hunne bede, en zong het bruiloftslied zijner ziel die haren bruidegom te gemoet ging. Daarna verzocht hij de laatste HH. Sacramenten, legde in tegenwoordigheid van het H. Altaargeheim zijne geloofsbelijdenis af, onderwierp alle zijne geschriften aan de uitspraak der H. Kerk en den 7<sup>den</sup> Maart 1274 had de triumfeerende Kerk een heilige ontvangen; de strijdende Kerk haar Salomon verloren . . . . .

Maar zijne geschriften en zijne leer zijn gebleven, en de Kerk heeft dien schat niet renteloos weggelegd. Zij heeft Thomas van Aquine altijd beschouwd als haar leeraar bij uitnemendheid, als den Prins der godgeleerden, die de geheimen der waarheid het diepst heeft doorgrond, het helderst begrepen,

het duidelijkst uiteengezet. Dat bewijzen ons de uitspraken harer vier machtigste organen; de uitspraken der Pausen; der Conciliën; der Katholieke Universiteiten; de religieuze Orden.

Hoe de Pausen die met den H. Thomas gelijktijdig leefden, over zijne geleerdheid oordeelden, mag, ik hoop het, genoegzaam gebleken zijn uit deze korte levensschets; zij waren Alexander IV, Urbanus IV, Clemens IV en Gregorius X. Na hen volgde Innocentius V, die met den Heilige te Parijs één leerstoel had bezet en zich onder het getal der Doctoren bevond, welke het vraagpunt omtrent het H. Altaargeheim aan zijne beslissing onderwierpen. Hij maakte zelf een uittreksel zijner werken.

Joannes XXII verklaarde openlijk voor de Kardinalen welke de heiligverklaring van Thomas verzochten: „het is mijne „overtuiging, dat Thomas van Aquine gelukzalig is in den „hemel, omdat zijn leven heilig was en zijne doctrine een „mirakel gevorderd heeft.” En drie dagen later sprak hij: „Thomas alleen heeft de Kerk meer verlicht, dan alle andere „doctoren; uit zijne werken put men in één jaar meer, dan uit „die der anderen in geheel een leven.”

In de bulle der heiligverklaring vinden wij onder anderen deze woorden: „Hij heeft veel geschreven tot lof van God, „uitbreiding des geloofs, onderricht der weetgierigen en dat „niet zonder een bijzonderen bijstand Gods.”

Clemens VI, na hem vergeleken te hebben met den zonnestraal die de aarde verlicht, en het geestelijk zwaard, ten alle tijde dienstig om ondeugd en dwaling te bestrijden, voegt er bij: dat de geschriften van den H. Thomas vervuld met wetenschap, der geheele Kerk aanhoudend alle soort van vruchten opleveren; vruchten wier goede geur de bruid van Jezus Christus verkwikt en troost.

Innocentius VI spreekt aldus: „De leer van dezen heiligen „leeraar munt boven de andere uit, de Canonieke alleen uit- „genomen, in juistheid van uitdrukking, in orde van stof en

„waarheid van grondstellingen, zoodat hij die getrouw hem „volgt, nooit van de waarheid zal afwijken, en integendeel hij „die van hem afwijkt, moet vreezen in dwaling te vervallen.”

Urbanus V noemt hem een uitmuntend leeraar, die door zijne werken geheel de Kerk heeft verlicht; en in eene bulle aan den Aartsbisschop en de Universiteit van Toulouse zegt hij: „Wij verlangen en krachtens dit schrijven verplichten wij u de „leer van den H. Thomas als de ware Katholieke te volgen, „en uit alle kracht te verbreiden.”

Clemens VII noemt hem: „de waarheid zelve.”

Paulus IV „het licht zijner oogen, den staf van zijn ouderdom.”

Pius IV aan de Universiteit van Salamanca schrijvende drukt zich aldus uit. „Niemand is het onbekend hoe vele heerlijke „vruchten de Kerk Gods reeds geplukt heeft en nog dagelijks „plukt uit de hemelsche leer van den grooten leeraar. Wij „verlangen derhalve dat de geloovigen er zich meer en meer „op toelekken, om zijn deugden na te volgen en zijn leer te „kennen.”

Hoe Pius V over den H. Thomas dacht blijkt genoeg daaruit dat hij hem tot den rang van Doctor Ecclesiae verhief. In de bulle *Mirabilis* noemt hij hem een *bestrijder der ketterijen*, een *schitterend licht der H. Kerk*, een *leeraar bij wittenemendheid*.

Sixtus V noemt hem: „het sieraad der Kerk.”

Clemens VIII vaardigde drie bullen uit, een aan den graaf van Beneventum en twee aan de afgevaardigden van Napels, waarin hij met alle kracht op de verbreiding van de leer des Heiligen aandringt.

Paulus V vergelijkt zijne geschriften met een schild, waarop alle vergiftigde pijlen der dwaling afstuiten.

Innocentius X en Alexander VII in hunne breve aan de Universiteit van Leuven stellen hem op één lijn met den H. Augustinus, „wiens leer die der Roomsche Kerk is.” Alexander gelastte ook aan de Oversten der Dominicanen, volgens de zui-

vere leer van den H. Thomas een werk te laten vervaardigen, om het als een dam op te werpen tegen het Jansenismus.

Innocentius XI en Alexander VIII toonden niet minder ingenomenheid met zijne leer, zoo als blijkt uit hunne breven aan verschillende Universiteiten.

Benedictus XIII richtte in 1724 zijne breve *Demissas preces* aan de orde der Dominicanen om hen te troosten over de minachting, waarmede sommigen de leer van den H. Thomas behandeld hadden; en in zijne Bulle *Pretiosa* drukt hij zich zoo mogelijk nog gunstiger over den engelachtigen leeraar uit.

Clemens XII gaf tot aanmoediging voor de studie van den H. Thomas, aan alle Canoniek opgerichte Collegiën der Dominicanen het voorrecht om niet slechts hun eigen discipelen, maar ook aan allen die hunne scholen bezochten, na het afleggen van een examen, de graden in de godgeleerdheid te schenken, gelijk die op de Romeinsche Universiteit de *Sapienza* gegeven werden.

De Pausen welke na Clemens XII tot aan Pius IX den Stoel van Petrus bezetten, moet ik stilzwijgend voorbijgaan, wjl mij de authentieke bronnen ontbraken, waaraan ik hunne getuigenissen kon ontleenen.

Van Pius IX wil ik slechts twee getuigenissen aanhalen, die zoo duidelijk spreken, dat alle overige overbodig zouden worden.

De eerste is het woord dat mij aanleiding gegeven heeft tot het schrijven dezer bladzijden. „*Wij verlangen en verplichten nu de leer van den H. Thomas als de ware Katholieke leer te volgen, en naar uw best vermogen te verspreiden.*”

De tweede is een brief door den H. Vader aan Pater Bianchi, procurator generalis der Dominicanen, gezonden in antwoord op een werk door voornoemden Pater over de onfeilbaarheid des Pausen geschreven, en aan Zijne Heiligheid Pius IX opgedragen. Deze brief welken ik in zijn geheel wil mededeelen luidt als volgt:

*Pius IX Paus.*

Beminde Zoon, Heil en Apostolische Zegen.

„Den vermetelen dagbladschrijver, die uitstrooide, dat vóór

„den H. Thomas, dat schitterend licht der Kerk, niemand der  
 „uwen de onfeilbaarheid van den ex cathedra sprekenden bis-  
 „schop van Rome heeft verdedigd, dat gene (de H. Thomas),  
 „het heeft onderwezen enkel bouwende op onechte getuigenissen  
 „der Gricken, en dat naderhand zijne school, even als de kudde  
 „des herders, 's meesters voetstappen heeft gedrukt en zijne  
 „even wankelende als ongegronde meening heeft voorgestaan;  
 „dien vermetelen schrijver, beminde zoon, zagen wij voorzeker  
 „met innige voldoening door eenen Uwer ordebroeders <sup>1)</sup> den  
 „mond gesnoerd. Maar aangenamer nog was het om te zien,  
 „hoe gij van de schors tot in het merg der zaak doordringende,  
 „bij denzelfden Engelachtigen Leeraar en de onafgebroken rij  
 „zijner volgelingen bewijzen opspoortet, pleitende voor het  
 „karakter van de samenstelling der Kerk, en de voorrechten den  
 „Roomschen Opperpiester geschonken; hoe gij ze met kennis  
 „van zaken en onvermoeide vlijt bijeenverzameldet, rang-  
 „schiktet en met zooveel juistheid ordendet, dat wij nu aan-  
 „gaande deze stoffe een leerstellig geheel mogen bezitten, zoo  
 „afgewerkt en krachtig tevens, waarin de leeringen des Heiligen  
 „klaarder en breedvoeriger zijn uiteengezet door de Commen-  
 „tariën zijner discipelen en dezen anderzijds frissche kracht wordt  
 „geschonken door het gezag van zoo groot een Leermeester.  
 „Inderdaad dat gezag schatten wij te hooger, wijl men verhaalt  
 „dat Christus onze Heer de uitstekende en geheel engelachtige  
 „doctrine des H. mans zijner goedkeuring waardig achtte; te  
 „hooger ook wijl de geschiedenis getuigt, dat de Kerk in hare  
 „algemeene Vergaderingen, na zijnen dood gehouden, zooveel  
 „waarde hechtte aan zijne schriften dat zij uitspraken, meer-  
 „malen zelfs eigen woorden daaraan ontleend, bezigde, hiér om  
 „de Katholieke leerstellingen toe te lichten, dáár om de op-  
 „komende dwalingen te verpletteren. Doch deze is niet de  
 „eenige reden waarom wij deze Uwe verzameling tijdig beide

---

<sup>1)</sup> Pater Reali.

„en nuttig achten. Immers wij zien daarin niet alleen alle  
 „punten der stoffe in quaestie aangeraakt en opgehelderd, alle  
 „daartegen op te werpen moeielijkheden ontzenuwd, zoo dat hij  
 „die Uw werk leest met den Ecclesiastes mag zeggen: Er is  
 „niets nieuws onder de zon, en niemand kan zeggen: ziet dit  
 „is nimmer gezien, want de eeuwen die ons voorafgingen toon-  
 „den het reeds; maar wat meer zegt, het verdenken van eene  
 „bevooroordeelde en in het vuur van den strijd meegesleepte  
 „reden moet hier geheel worden buiten gesloten, wjl de ver-  
 „zameling bijna enkel uit de meeningen van Schrijvers bestaat,  
 „die reeds voorlang aan den tijd zijn ontrukkt. Wij wenschen  
 „U dan geluk met den onmetelijken arbeid, waardoor gij de ver-  
 „dediging der *oude, hechte, zich nimmer verloochenende leer van*  
 „*Uwen Engelachtigen meester* op U hebt genomen; trouwens wij  
 „zien hoe goed gij in Uw plan zijt geslaagd, en houden het  
 „voor zeker, dat van uit een dusdanig werk niet weinig licht  
 „zal worden aangebracht, om de nevelen der dwaalbegrippen, die  
 „de verstande verduisteren, te verdrijven.

„Daarom wenschen wij U dezen gelukkigen uitslag toe; en  
 „terwijl wij met een dankbaar hart het ons aangeboden boek-  
 „deel aanvaarden, schenken wij ten blijke der goddelijke  
 „genade en tot onderpand onzer Vaderlijke welwillendheid U  
 „en geheel Uwer Dominicanen-orde van harte onzen Apostoli-  
 „schen Zegen.”

Gegeven te Rome bij den H. Petrus 9 Jun. 1870.

*Van ons Opperpriesterschap het 24<sup>ste</sup>  
 Pius IX. Paus.*

*Aan onzen beminden zoon  
 Raymundus Bianchi Proc.  
 Gen. Ord. Praed.*

Zoo spraken dan ten allen tijde de Opperherders der Kerk  
 over de leer van den H. Thomas van Aquine, en 't was hunne  
 innige overtuiging nuttig te werken aan het welzijn des Gods-

dienstes, wanneer zij hun invloed gebruikten om het aantal en den ijver zijner leerlingen te vermeerderen.

Niet minder duidelijk spreekt de getuigenis door verschillende Conciliën omtrent dien H. Leeraar afgelegd.

Met wat doel Gregorius X den Heilige naar het Concilie van Lyon ontbood, hebben wij vroeger gezien; wjl echter de dood het plan des Pausen in den weg trad, gaf hij bevel *de verhandeling* van den H. Thomas aan de godgeleerden ter hand te stellen, opdat zij daarmede de waarheid zouden doen triumfeeren.

Het Concilie van Vienne veroordeelde in 1311 de ketterij der Begaarden en Beguijnen, en gebruikte daarbij bijna letterlijk de woorden, waarmede de H. Thomas in zijn Summa die dwaling weerlegde.

Welk gewigt het Concilie van Constans hem had toegekend bewijzen ons de woorden van Luther in zijn „*Boek tegen Bruno.*” „Te Constans zijn in een Concilie Johannes Hus en Hieronymus „van Praag, ware heiligen, zonen Gods en martelaren, veroordeeld en verbrand. Daarentegen is Thomas van Aquine, de „bron en vergaârbak van alle ketterijen, van dwaling en verduistering des Evangelies, gelijk zijne werken aantoonen, „verheven geworden.”

In het Concilie van Florence toonden zijne geschriften op nieuw hunne kracht tegenover de scheuring der Grieken. Daar weerlegde Joannes de Monte Negro, provinciaal der Dominicaansche provincie van Lombardije, al de spitsvondigheden van Marcus van Ephese zoo overtuigend, dat de Griek niets meer wetende te antwoorden, van woede ter aarde neerstortte en uit den mond zijner scheuring-genooten het verwijt moest hooren:

„Broeder Marcus, gij waart niet opgewassen tegen de krachtige „argumenten van broeder Joannes.”

De Grieken deden onderzoek naar de bronnen waaruit hun tegenstander zijne bewijzen en antwoorden had geput en weinig

tijds daarna, was niet slechts de Summa contra Gentiles, maar ook de Summa Theologiae in het Grieksch overgezet.

In het 5<sup>de</sup> Lateraansche Concilie is niets omtrent geloofs-bepalingen behandeld, wat niet uit den H. Thomas genomen was.

Het krachtigst echter heeft de Kerk haar gevoelen omtrent de leer van den H. Thomas geuit in het Concilie van Trente.

1°. Heeft het Concilie uitdrukkelijk verlangd dat er eene lofrede op den H. Thomas zou worden gehouden, door Joannes Gallo een Spaansch Dominicaan; welke lofrede onder de redevoeringen van het Concilie is opgenomen.

2°. In de 21<sup>ste</sup> Sessie meende de vergadering aan het decreet te moeten bijvoegen: dat Christus door de woorden: „Doet dit te mijner gedachtenis” zijne apostelen tot priesters had gewijd; een der vaders stond echter op en verklaarde, dat zulks naar zijne meening niet strookte met de leer van den H. Thomas 3 P. q. 73 a. 5 ad 8. Terstond werd nu de zaak geschorst, de zin der aangehaalde plaats uit den H. Thomas ter beoordeeling aan eenige godgeleerden voorgesteld, en nadat men bewezen had, dat die voorgenomen bijvoeging niet met het gevoelen van den H. Thomas in strijd was, toen eerst werd in de volgende Sessie het decreet afgewerkt en bekrachtigd.

3°. Op het altaar te midden der vergadering, vond men naast de H. Schrift en de Pauselijke decretalia nog één werk; de Summa Theologiae Div. Thomae Aquinatis.

Dat gaf aanleiding aan den Orator van het Concilie onder andere deze woorden te spreken: „Door den dood weggerukt, „kon de H. Thomas de Kerkelijke Vergadering niet bijwonen. „Doch zie hij is bij U alsof hij niet gestorven ware, hij die „altijd zegepraalde. Zijne goederen, den geestelijken schat „zijner leer heeft hij ons als erfgoed achtergelaten. Nooit is „er eene Kerkvergadering belegd, na zijn afsterven, waarin hij „geen eereplaats bekleedde . . . . Wie uwer uit deze eerbied- „waardige vergadering, is er niet steeds op bedacht zijn ge- „voelen door het gezag van den H. Thomas te staven?” enz.



Het Concilium Vaticanum heeft in zijne Constitutio dogm. de fid. Cath. Cap. II bijna letterlijk de woorden van den H. Thomas I. P. q. I. a. I. gebezigd.

Betrekkelijk de getuigenissen door de Katholieke Universiteiten; van den H. Thomas afgelegd, wil ik alleen van twee der voornaamste spreken en de andere slechts bij name opgeven.

De Universiteit van Parijs richtte aan het algemeen Kapittel der Dominicanen in 1274 te Lyon gehouden een schrijven, waarin zij hare droefheid over den dood des Heiligen bekend maakt en onder andere aldus zich uitdrukt: „Wie had kunnen „denken dat Gods Voorzienigheid het toe zou laten, dat die „in de wereld zoo schitterende morgenster, die lichtstraal welke „het aardrijk verlichtte, die zon welke den dag voortbracht, „hare stralen ging intrekken.”

De Universiteit van Salamanca vorderde, krachtens een decreet van 9 Junij 1627, den volgenden eed van hare gegradueerden.

„Ik zweer als leeraar, in de scholastieke theologie de leer „van den H. Augustinus en de Conclusiones van den H. Thomas „te zullen onderwijzen, overal waar de zin dier Heilige Leeraars „duidelijk is uitgedrukt; waar echter die zin twijfelachtig is, „zal ik niets leeren wat met hunne leer in strijd is; maar dat- „gene wat volgens mijne opvatting, of volgens de meening „van hen die als leerlingen van den H. Augustinus en den „H. Thomas bekend staan, het meest met de leer dier HH. „Vaders en Leeraars overeenstemt.”

De verdere Universiteiten zijn: die van Compluto, Toulouse, Bordeaux, Avignon, Padua, Keulen, Leuven, Douai, Napels, Bologne.

Onder de religieuse orden welke de leer van den H. Thomas als hunne doctrine hebben aangenomen vinden wij behalve de Dominicanen: de ongeschoeide Carmelieten. Constit. P. 2. C. 15; de Theresianen. Constit. P. 1. C. 21. C. 15; de Eremieten van den H. Augustinus. Constit. P. 5. C. 11; de reguliere Kanunniken van den H. Augustinus. Constit. P. 2. C. 11 en

Capit. Gen. Parisiis 1650; de Orde van de H. Maria de Mercede. Compendia della Regla et Constitutiones. P. 6; de Miniemen. Cap. Gen. van Parcelona. 1661. Sess. 15.

De Societeit van Jezus. Imago primi saeculi. Societatis. L. 3. C. 3. Constit. P. 4. C. 14. C. 1. Congregatio. Gen. 5. P. 41. Congr. Gen. 6. P. 56. Regulae pro delectu opinionum. Reg. 1 et 2.

Vreesde ik niet het geduld des lezers door eene verdere opeenhooping van citaten nog meer af te matten, dan was het hier de plaats de privaatgeuigenissen aan te halen van Heiligen als Vincentius Ferrerius, Antoninus, Albertus den Grooten, Carolus Borromaeus, Philippus Nereus, Franciscus van Sales, Ignatius van Loyola, Theresia, Alphonsus de Lig.; van geleerden als: Lugo, Bellarminus, Kard. Pallevicinus, Georgius Scolarius, Bessarion, Osius, Joannes Fischer, Joannes Franciscus Picus de Mirandola, Baronius, Erasmus en honderd anderen. Dan genoeg; wij staan hier voor twee voldongen feiten.

Vooreerst dat de Kerk de leer van den H. Thomas niet slechts altijd heeft geëerbiedigd; maar boven alle andere heeft aangeprezen, en getracht te verspreiden, als de leer het best geschikt om den haar toevertrouwen schat der waarheid te verdedigen en voor het menschelijk verstand aannemelijk te maken.

Ten tweede: dat die door de Kerk zoo aangeprezen doctrine minstens twee eeuwen heerschende geweest is in de geleerde wereld. Toen was de Summa Theologiae het handboek, het Vade-mecum van ieder, die op wijsgeerige of godgeleerde studie zich toeleigde.

En nu? ik zeg het ongaarne; maar is het voor velen geen gesloten boek, dat men met eerbied beschouwt, doch niet durft aanraken? dat men uit vrees van het te ontheiligen laat omhuld worden door wolken van stof, en aan de wormen eene prooi?

Van waar, lezer, die ommekeer?

Heeft men wat vroeger zoo algemeen werd goedgekeurd, door vooruitgang en wetenschap, als niet goed leeren kennen?

Het is waar, er zijn er geweest die de leer van den H. Thomas als onchristelijk, als heidensch hebben uitgekreten. Ach! de armen zij hebben slechts schande en vernedering ingeogst waar zij roem bejaagden; zij zijn verpletterd door den Colos dien zij aanvielen en met den stempel van verwaandheid gebrandmerkt.

Heeft men iets beters gevonden? Ook die vraag zal niemand bevestigend durven beantwoorden; of wel Pius IX heeft zich deerlijk vergist, toen hij tot de Dominicanen sprak. „*Wij willen „en verplichten U de leer van den H. Thomas als de ware en „Katholieke leer te volgen en naar best vermogen te verbreiden;*” dan immers had hij als Opperherder der Kerk, als Verzorger van het welzijn der wereld, dat betere moeten aanwijzen, niet iets wat onbruikbaar is geworden. Er moeten derhalve andere oorzaken hebben bestaan, die zulk eene verandering konden voortbrengen.

Die oorzaken uiteen te zetten, lezer, is het wat ik mij voorstelde in de beantwoording der tweede vraag:

## II.

### **Waardoor is de studie van den H. Thomas zoo in verval geraakt?**

Om alle misverstand bij de beoordeeling dezer vraag en harer beantwoording te voorkomen, meen ik het noodig, den zin door mij aan die woorden gehecht, ietwat breeder te moeten verklaren.

Het is mijne bedoeling niet de oorzaak of oorzaken op te sporen, waardoor dit of dat gevoel van den H. Thomas, dat vroeger algemeen werd gehouden, in lateren tijd door een nieuw systeem is vervangen geworden. Neen, lezer, dat kon het begin worden voor een nieuwen strijd, waarover reeds te veel geschreven is en die, het streven der tegenoverstaande partijen in aanmerking genomen, nooit tot een eindoplossing komen zou; dat kon de hernieuwing worden van vroegere hatelijkheden, en

dan waren deze bladzijden niet slechts te onbeduidend, maar te onwaardig den vrede-lievenden Paus Pius IX te worden opgedragen.

Evenmin ligt het in mijn plan eene volledige geschiedenis te leveren van den bloei en ondergang der scholastiek; die daarvan iets meer verlangt, neme eene philosophie-geschiedenis ter hand, als b. v. „*Die geschichte der Philosophie*” door Dr. A. Stöckl of diens verhandeling over dat punt in het Duitsch tijdschrift „*Der Katholik*” j. g. 1860 enz.

De door mij gestelde vraag in hare duidelijkste beteekenis neergeschreven luidt aldus: Waaraan is het toe te schrijven dat de H. Thomas, vroeger zoo algemeen bekend en beoefend, in lateren tijd zoo schaars gekend en beoefend werd?

En dan vind ik naar mijn bescheiden oordeel twee hoofdoorzaken.

Europa stond in de 15<sup>e</sup> eeuw aan den vooravond van eene dier geduchte omwentelingsperioden, waaraan de catastrophen der schepping als voorbeeld schijnen gediend te hebben; eene dier omwentelingen waarin al het bestaande wordt omvergesmeten, het oude veracht, het nieuwe met ongetemden waanzin nagejaagd; waarin meeningen, zeden, wetten, regeeringsvormen, nijverheid, smaak voor schoonheidsvormen, alles tot één monster-massa samenstort, om allengs in nieuwe gedaanten te verrijzen.

De middeleeuwen moesten plaats maken voor het moderne tijdvak.

Die nieuweid drift bleef natuurlijk ook niet vreemd op het gebied der studiën; de scholastiek kon den geweldigen schok niet weerstaan, zij ging te gronde en sleepte in haren val alle systemata, alle scholen mede, wier vermaardheid tot dan haar bestaan hadden gewaarborgd.

Nieuwe scholen, schijnbaar meer geëvenredigd aan het verjeugdigd leven des menschedoms, werden gevormd. Hier zag men de phantastische leer van Plato, door een Marsilius Ficinus in de meest schilderachtige vormen opdagen; dáár liet men zich door eigen bespiegeling tot de onzinnigste theorieën vervoeren;

maar ééne zaak was algemeen: haat tegen de traditie der oude school, die in haar minder boeiend uiterlijk, doch eerbied inboezemende hechtheid den waren stempel der middeleeuwen bezat.

Wel trachtten de Dominicanen, vooral in Italië en Spanje, waar de regeltucht het meest bloeide, te behouden wat nog te behouden was, en zag men door hunne zorgen verschillende werken van den H. Thomas op nieuw uitgegeven; maar de staat van decadence waartoe de orde was vervallen, had haar de noodige levenskracht ontnomen om tegen zulk een geweldigen stroom, die buitendien nog zoo veel schijn van recht voor zich had, op te roeien.

Niemand toch kan het loochenen dat de scholastiek en hare stroeve, immer eensluidende vormen, twee der schoonste faculteiten in den mensch onbevredigd liet: zijn gevoel en verbeelding. De scholastiek zocht alleen de bevrediging des verstands in de waarheid; maar door de kunststukken der oude poëzie en wel sprekendheid, welke voortvluchtige Grieken door Europa verspreidden, waren ook hart en verbeelding geprikkeld, ook deze vroegen voldoening en wel met die aan de passie eigene onstuitbaarheid, waardoor het verstand gewoonlijk wordt verlaagd tot volgeling, hoewel 't zijn ambt is voor te lichten. Buitendien hadden de scholastieken, door vraagstukken op te werpen even beuzelachtig als onpractisch, het geduld gesard.

Was het nu te verwonderen dat men, toen iets nieuws zich aanbood, het oude den genade-stoot gaf, en met beide handen dat nieuwe, hoewel men het slechts half kende, aangreep? Het was onvoorzichtig, niemand zal het ontkennen; maar 't had schijn van recht.

Aan die omstandigheden is het ook toe te schrijven, dat Cartesius later zooveel opgang maakte. Hij kende den smaak zijner eeuw, rukte zich los van de oude vormen, bleef methodisch, zonder daarom bij de methode alleen zich te bepalen; en wat hem vooral veel heeft geholpen, hij stelde als basis van zijn stelsel eene waarheid die iedereen voelen kon.

Met dat al echter had de goede met den kwade moeten lijden, en was ook de H. Thomas voor een groot gedeelte in vergetelheid geraakt. Hij die eenmaal over geheel de wereld bekend was, had zijn burgerrecht verloren, en slechts hier of daar in eene oude boekenkast, niet in 't studeervertrek, gastvrijheid gevonden.

Had hij zich dan ook aan dezelfde misdaden als de scholastieken schuldig gemaakt, om tot zulk een streng incognito veroordeeld te worden? Had hij ook niet gesproken tot hart en verbeelding? Niet onmiddellijk, lezer, doch hij had de waarheid zoo duidelijk voorgesteld dat men ze tasten kon, en dan is 't niet noodig afzonderlijk het gevoel op te wekken, omdat de mensch die eene waarheid waarlijk duidelijk inziet, van zelve met alle krachten zijner ziel haar aangrijpt.

Had hij zich bezig gehouden met beuzelachtige vraagstukken? De eerste aanklager moet nog opstaan.

Had hij meer op termen gelet dan op zaken? Ook dat zal wel niemand durven beweren. Neen, maar hij was scholasticus, de scholasticus bij uitnemendheid; de banvloek over de scholastiek uitgesproken, moest ook hem treffen.

Men werpe mij hier niet voor dat ik de zaak overdrijf en het moderne tijdvak eene te groote minachting voor den H. Thomas ten laste leg, wjl men ook in de 16<sup>e</sup> en 17<sup>e</sup> eeuw zijn naam en werken meermalen aantreft. Het is waar in de geschiedenis van Molina en Jansenius, in de werken van Cartesius zelve, van Bossuet en Leibnitz vinden wij hem, maar waarom klaagt dan Leibnitz <sup>1)</sup> dat men den H. Thomas niet genoeg recht laat wedervaren? Hij had zijne prestige van algemeenheid verloren; hij die eertijds de leidsman was van allen, was de vertrouweling geworden van slechts weinigen. En ook die weinigen versmolten tot enkelen, bij de geboorte der 18<sup>e</sup> eeuw, de eeuw van Voltaire en Rousseau. Tot nu had zijne heilig-

<sup>1)</sup> Discours de Metaphysique.

heid hem voor algeheele vergetelheid behoed, doch wat hoop bleef er nog over toen alle godsdienst werd verworpen?

Al ware hij geen scholasticus geweest, dan was de glans zijner deugden genoeg om hem en zijn leer te doen haten.

Aan de 18<sup>e</sup> eeuw was het voorbehouden de laatste flauwe schittering van zijn aureool uit te dooven.

En 't kon niet anders; een eeuw van lichtzinnigheid kon de diepte van zulk een leer niet doorvorschen, noch de verhevenheid er van bewonderen. Zij vond er niets romantisch gelijk in de voortbrengselen harer kinderen, en wilde zich het hoofd niet breken met waarheden van zoo ernstigen aard. Zij was verzinnelijkt door de vermaken, ontzenuwd door de uitspattingen, een leer, die deugd en voorrang des geestes boven de stof predikte, was haar een spooksel. Een eeuw ongeloovig tot in hare uiterste levensvezelen, wat kon zij gemeen hebben met den grooten kampioen des geloofs?

Neen de 18<sup>e</sup> eeuw kon den H. Thomas niet beminnen, zij moest met hem breken, zich wapenen tegen zijne macht, hem door haar vloek verpletteren; en zij heeft het gedaan en zij is geslaagd, zijn werken hadden bijna allen invloed verloren, zijn naam werd niet meer genoemd dan om hem den spotlust prijs te geven.

De tweede reden waarom de studie van den H. Thomas in zoo diepe vergetelheid geraakt is, ligt in de Reformatie.

De groote dwalingen, welke tusschen de 13<sup>e</sup> en 16<sup>e</sup> eeuw de Kerk hadden aangevallen, bewogen zich op een terrein, waar aan de menschelijke rede, als een bron van waarheid, eene eereplaats werd gelaten. De godgeleerden maakten dan ook gretig gebruik van dat machtig wapen, en trachtten de waarheden des geloofs niet slechts door Schriftuur en Traditie, maar ook door wetenschappelijke betoogen, hoewel niet te bewijzen, toch te verdedigen en toe te lichten. Door het geloof als een fakkel voorgelicht vorschten zij met het natuurlijk licht des geestes zoo diep mogelijk in den afgrond der dogmata. Nadat echter

Luther in zijne gewone kroeg-welsprekendheid de rede met een titel had gebrandmerkt, die ieder fatoenlijk man een afschrik moest inboezemen met haar in betrekking te staan; haar in zaken van geloof als een onding had uitgekreten, en op de Schriftuur zich beriep als het enig middel om de waarheid te kennen, veranderde natuurlijk het terrein van den strijd en moesten andere wapenen worden gewet om zulken vijand af te slaan.

De positieve theologie wier kracht uitsluitend bestaat uit Schriftuur en Traditie trad nu op den voorgrond.

Luther nam de Schriftuur aan, maar betwistte den Katholieken de goede uitlegging en wierp zich vooral op de beteekenis van woorden. De philologie was nu dringend noodzakelijk geworden en zij werd zooals meermalen gebeurt van noodzakelijkheid eene lievelings-, eene mode-studie, die weldra alle andere verdrong. De exegesis der scholastieken en van den H. Thomas geraakte in onbruik, wijl zij meer op den zin dan op de letter der H. Schrift drukte; zij werd onder de oudheden geplaatst, wijl zij den prikkel der nieuweheid mistte.

Zal het dan altijd zoo blijven? Zal het vonnis der ballingschap, over den prins der godgeleerden uitgesproken, immer van kracht zijn? Neen! Goddank neen! De 19<sup>e</sup> eeuw ziet met schaamte op hare moeder neer en verwijt haar het slecht voorbeeld dat zij gaf; hoewel nog schroomvallig fluistert zij toch den H. Thomas de woorden toe, welke Dante tot zijn geheimzinnigen leidsman sprak:

„Tu duca, tu signore e tu maestro.”

Het protestantisme heeft zich opgelost in zijne laatste bestanddeelen, het pantheïsmus. Met blijde verwachting zien wij het tijdstip te gemoet dat den H. Thomas het opperbevel in den nieuwen strijd zal worden toevertrouwd, en dat de wensch van Pius IX zijn volkomen vervulling zal erlangen. *„Wij verlangen en verplichten U de leer van den H. Thomas als de ware Katholieke leer te volgen en naar best vermogen te verspreiden.”*



De gronden van dezen wensch en dezer verwachting aan te geven moet de beantwoording uitmaken der derde vraag.

### III.

#### **Waarom moet de studie van den H. Thomas herleven?**

Omdat die studie aan de beoefening der wetenschap den ernst moet hergeven dien zij verloren heeft, maar die noodzakelijk is, wil zij een heilzamen invloed op de maatschappij uitoefenen.

Omdat die studie het meest geschikt is de dwaling onzer eeuw in haar vaart te stuiten en de afgedwaalden op het rechte spoor terug te voeren.

Zie daar, lezer, de korte, eenvoudige oplossing der vraag.

Wel is waar kunnen wij aan de wetenschappelijke strekking onzer eeuw niet die verregaande dolheid en dien waanzin verwijten, waardoor de 18<sup>e</sup> eeuw zich kenmerkte; toch is zij nog niet tot dat punt van verstandige bezadigheid gekomen waarin alleen haar welslagen te vinden is.

Er wordt veel, zeer veel geschreven, de stoom-snelersdrukkerijen werpen dagelijks stroomen van boekwerken, als uitspanningslectuur of wetenschappelijk onderricht, onder het menschedom; maar onwillekeurig denkt men aan het oude *nulla*. Men leest met de oogen wat geschreven was met den pen, en nadat men gelezen heeft, kent men het boek van buiten, niet uit subjectieve kracht, maar uit objectieve nietigheid. Gevoel en verbeelding bruisen een oogenblik, het verstand blijft werkeloos. Wat echter zal zulk een schrijven en zulk een lezen ter verbetering der maatschappij uitwerken? Het kan slechts geldcirculatie voortbrengen, geen heilzamen invloed.

Moeten dan de schoonheidsvormen veroordeeld worden?

Nee, lezer, maar schoonheidsvormen zijn slechts vormen,

en vormen eischen voor hun deugdelijkheid verhouding met hun wezen. Het schoon, zegt Plato, is de glans der waarheid, waarheid is daarom de grondslag en de glans maakt zich aan roof schuldig als zij de waarheid doet vergeten.

De waarheid en de waarheid alleen kan den mensch verbeteren en volmaken; maar de waarheid, hoewel in zichzelf klaar, vordert van ons studie, diepe studie, geen luchtig gefladder; om den mensch ernstig te laten handelen moet men hem eerst ernstig leeren denken, en dat kan men niet wanneer men zelf geen ernstig denker is.

Dat alles heeft nu wel direct betrekking op de lectuur; zou het echter in het gronddenkbeeld ook niet van toepassing zijn op veel wat op wetenschappelijk gebied, vooral in andere landen, het licht ziet?

Het is de roeping van hen die talenten van God ontvingen, het menschedom voor te lichten.

Wil men aan die roeping beantwoorden, dan moet men terug naar de school der oudheid, naar die meesters welke men in de verte bewondert, maar niet durft naderen; men moet met hen zich gemeenzaam maken, vertrouwelijk leeren omgaan, hun geest, hun principes in zich opnemen, en daarna, volgens de behoeften der omstandigheden, in voor hun doel geschikte vormen weergeven. Dan en dan alleen zal men met blijvende vrucht kunnen werken aan de verbetering der maatschappij; men zal niet slechts vruchten aanbieden, die hoe goed ook, alleen voor een oogenblik voldoen, maar den vruchtdragenden boom der waarheid overplanten.

En aan welken meester zullen wij dan veiliger ons vertrouwen schenken, dan aan den H. Thomas van Aquine, aan den wijsgeer en godgeleerde bij uitnemendheid? De zon door de Kerk zoo zinrijk hem op de borst gehecht, is nog door geen schitterender licht verduisterd. Hij kan ons de waarheden des godsdienstes en der rede niet slechts leeren kennen, ook leeren smaken en gevoelen.

Het zullen geen brokstukken meer zijn hier en daar bijeen geraapt; neen één leerstelsel, harmonisch verbonden, grondig gevestigd, duidelijk uiteengezet, omdat het een afstraling is der duidelijke, grondige, harmonische, ééne waarheid, door God aan zijn Kerk toevertrouwd.

Dat is de wensch van Pius IX, en dien wensch durf ik bijna eene voorzegging noemen. Ja hij breekt reeds door, de dageraad welke die zon moet voorafgaan; wij zien immers op het gebied der schoone kunsten in onze dagen eene bewondering voor- en neiging naar de middeleeuwen gedurende langen tijd onbekend; en die strekking is op wetenschappelijk gebied ook niet vreemd gebleven.

Slechts enkele punten buiten de Dominicanenorde wil ik aanwijzen: philosophie und theologie der Vorzeit van P. Kleutgen, de philosophie van P. Liberatore; de philosophie van den te vroeg afgetreden professor van Münster, Dr. A. Stöckl.; de godgeleerde werken van den privaat-docent aan de Universiteit van Freiburg, Dr. Constant Baron von Schaëzler; in ons Vaderland, de eerste, niet in druk verschenen redevoering van Dr. Schaepman, in de Kunst-Vereeniging te Utrecht gehouden.

Dat zijn troostvolle voortekenen die een blijde hoop, ondanks de groote moeielijkheden, kunnen staande houden.

Misschien, lezer, beschouwt gij mij als een bouwmeester van luchtkasteelen, omdat de toestand der maatschappij niets minder dan neiging tot wetenschappelijke oefening teekent.

Het is waar wij worden bedreigd door het ruw geweld gereed om ons te verpletteren. Maar waardoor is dat ruw geweld in beweging gebracht? Door valsche principes. Die principes moeten worden bestreden, uitgeroeid en door ware vervangen. Ook tot dat doel is de H. Thomas een leermeester door geen ander overtroffen. Hij geeft ons de principes aan die de dwaling van onzen tijd moeten ontwortelen, en te gelijker tijd heeft hij zooveel overeenkomst-punten met den vijand, dat die den strijd met hem niet kan ontwijken.

Na drie eeuwen zwoegens is het den volgelingen van Luther eindelijk gelukt, het godsdienstig gebouw door hunne vaderen opgetrokken in puin te doen storten; of liever, zij hebben volmaakt wat de Hervormer begonnen had, de vernietiging van allen bovennatuurlijken godsdienst.

Het protestantismus heeft zich langs den weg van het rationalismus van lieverlede opgelost in een volslagen pantheïsmus, dat zich op politiek, maatschappelijk en godsdienstig gebied openbaart in het hedendaagsche liberalismus. Het ontwikkelingsproces dezer godsdienstslooping in zijne verschillende perioden na te gaan ligt buiten mijn plan, en is ook reeds genoegzaam op alle mogelijke wijzen uiteengezet. Genoeg dat wij ons hier voor het feitelijk resultaat bevinden, dat dient te worden uit den weg geruimd. Maar waardoor? Door den bijbel? Men haalt medelijdend de schouderen op, „een mythenboekje.” Door de H. Vaders? „goedhartige zedepreekers.” Door de Kerk? „een „instituut voor vrouwen en kinderen, niet voor denkende mannen, „die zich bewust zijn van de kracht, waardoor de mensch zich „verheft boven geheel de aardsche schepping, die trotsch op dat „goddelijk kleinood waarin alleen 's menschen grootheid bestaat, „het licht der rede volgen dat hun den weg der waarheid aan- „toont, en waaraan zij niet kunnen verzaken zonder zichzelf „te verlagen.” Tegenover dezulken is, zoo als blijkt, met eene positieve theologie niet veel aan te vangen.

Neen hier is weer het terrein geopend voor de scholastiek. De overdrijving der rationalistische strekking kan alleen worden terecht gewezen door hem die de rede niet slechts eerbiedigt, maar ook in al haar kracht zich laat ontwikkelen.

En dat doet de H. Thomas van Aquine; hij noemt de rede met goddelijke namen „*Impressio quaedam primae veritatis;*” <sup>1)</sup>

---

<sup>1)</sup> P. I. q. 88 a. 3.

„*participata similitudo luminis increati;*” <sup>1)</sup> en gedachtig aan het woord van zijn grooten leermeester, den H. Augustinus, „de „genade vernietigt de natuur niet,” woekert hij met dat talent door God ons geschonken.

Wie als hij is met behulp der rede ooit zoo diep doorgedrongen in de geheimen van Gods wezen en eigenschappen? Zijne Summa Theologiae en Summa contra Gentiles, 't is een Apologie der rede. Men meent den stijgenden adelaar te zien, die de zon der waarheid met straffen blik in 't aangezicht ziet; Ja men vreest en siddert bij zoo stoute vlucht.

En die methode is bij den H. Thomas geen blindelings volgen van den smaak zijner eeuw; neen, zij rust op een onomstootbaar principe dat hij in zijne Quodlib. 4 a. 10 aldus aangeeft: „*Bij theologische verschillen moet men gebruik maken van het gezag dat ook de tegenpartij aanneemt; erkent die echter geen gezag, dan neme men zijne toevlucht, om hem te weerleggen, tot de natuurlijke rede.*” Welk principe is voor onzen tijd meer toepasselijk? 't Is uit de middeleeuwen! 't Is oud! daarom nog niet versleten.

Het rationalismus heeft immers alle gezag verworpen ten behoeve van de rede? Die rede moet derhalve ook voor ons het uitgangspunt zijn.

Men heeft zich, het is waar, geërgerd aan die vrije methode en zich niet ontzien, de scholastieken voor de rechtbank van Rome te dagen. Doch wat heeft Rome geantwoord? In een decreet der Congreg. Ind. 11 Jan. 1855 lezen wij. „De methode „welke de H. Thomas, de H. Bonaventura en na hen de andere „scholastieken gebruikt hebben, voert geenszins tot rationalismus; „en is ook niet de oorzaak waarom in de tegenwoordige scholen „het naturalismus en pantheïsmus heeft veld gewonnen” enz. Niet minder duidelijk spreken ook de 15<sup>o</sup> stelling des Syllabus

---

<sup>1)</sup> P. I. q. 84 a. 5.

en de litterae Apost. aan den aartsbisschop van München 21 Dec. 1863.

Tegenover het rationalismus kunnen wij derhalve met het grootste voordeel, ik durf bijna zeggen, kunnen wij alleen ons bedienen, van de methode des H. Thomas, omdat bij de waarheden des godsdienstes, langs den weg der rede, het eenig gemeenschappelijk uitgangspunt met onze tegenstanders, aantoonbaar en helder toelicht. Zulk een bestrijder mag de rationalist, wil hij loyaal zijn, niet verachten; de wapenen staan gelijk.

Niet minder krachtig staat de leer van den H. Thomas tegenover het rationalismus in zijn eindeconclusie, d. i. tegenover het pantheïsmus.

Het pantheïsmus zooals het tegenwoordig in de zoogenaamde geleerde wereld het burgerrecht heeft verkregen en zetelt op de leerstoelen der wijsheid, is zoo veelvormig, dat Ovidius het bij zijne metamorphose gerust tot model had kunnen nemen. Toch is ieder pantheïst, ondanks alle variaties, in het grondthema met zijne geestverwanten eens: „de godheid *bezielt* in den letter-„lijken zin des woords al wat werkelijk bestaat.” Die godheid hier met den eeretitel van *oneindigen geest*, dáár met den krachten, maar ongelukkig contradictorischen naam van *Weltgeist* begroet, is het leven, de werkkraft zelve der eenige zelfstandigheid, welke zich, volgens sommigen, onder oneindige toevalligheden, volgens anderen onder zuiver phoenomena voordoet. Alles is God; of om juister te spreken, God is alles. De logge ruwe steenklomp maakt met niet minder recht op Gods eigenschappen aanspraak, als (het is gruwelijk, maar wordt feitelijk geleerd) als onze goddelijke Verlosser Jezus Christus; alleen de toevalligheden waaronder de Algod zich ontwikkelde hebben Hem de hoogste uitdrukking der godheid gemaakt.

Dit is het alpha en omega van het pantheïsmus.

Toch is het buiten de Katholieke waarheid een der meest logische systemen; maar het heeft waarheid en valsheid onder een gehaspeld; van daar zulk een monsterresultaat.

De H. Thomas echter heeft het koorn van het kaf gezuiverd en de waardigheid Gods gehandhaafd op eene wijze die ook den pantheïst in zijne moeielijkheden bevredigen moet.

Van den eenen kant bestrijdt hij uitdrukkelijk de dwaling, welke God de ziel maakt der Schepping en geeft de oneindige klove aan welke Schepper en schepsel scheidt; van den anderen kant daarentegen brengt hij ze zoo nauw mogelijk samen en ziet hij alle bestaande en zelfs alle mogelijke wezens veroneindigd in het wezen der Godheid.

Op onomstootelijke bewijzen grondt hij zijne stelling nopens de alomtegenwoordigheid Gods.

De Godheid is overal; doorzweeft het heelal; doordringt alles; belevendigt alles; werkt alom. Zonder onmiddelijken invloed zijner werkkraft, zonder de diepst mogelijke nabijheid des Oneindigen kan niets standhouden, zinkt alles onvermijdelijk terug in 't niet.

Zijne eeuwigheid is geheel tegenwoordig in iedere seconde des tijds, zijne onmetelijkheid in den nietigen zandkorrel, zijne zuivere geestelijkheid in 't kleinste atoom; en niet slechts is hij daar tegenwoordig; maar tot in het wezen aller dingen rust en werkt de majesteit Gods. Ik denk en in het wezen mijne gedachte vind ik God *met Zijn wezen, met Zijn tegenwoordigheid, met Zijn kracht*. God werkt en die acte is Zijn eigen zelfstandigheid, en in die eene acte kent Hij zichzelve en teelt Zijn eeuwigen Zoon; bemint Hij zichzelve en brengt met den Zoon den H. Geest voort; kent Hij de wereld en brengt de wereld voort uit het niet en houdt haar in wezen; kent Hij alle mogelijke werelden en laat ze rusten binnen de grenzen der mogelijkheid.

Zou zulk een leer, volgens de methode van den H. Thomas verklaard en toegelicht, ook de aspiraties van den pantheïst kunnen bevredigen? Ik geloof het.

Maar dat is immers ook de leer der Kerk, dat leeren immers alle godgeleerden? Zonder twijfel, lezer, de H. Thomas leert

niets buiten de Kerk, en ieder Katholiek godgeleerde moet die leer aannemen.

Dan wie heeft dat alles zoo duidelijk, zoo aannemelijk voorgesteld, zoo schakelsgewijze onverbreekbaar met elkaar verbonden? De H. Thomas het eerst, misschien mag ik zeggen: hij alleen.

Hiermede, lezer, meen ik mijn derde vraag: „Waarom moet „de studie van den H. Thomas herleven?” genoegzaam te hebben beantwoord. Hij is de meester voor onzen tijd. Hij moet dien geest van ernst, die noodzakelijk is voor het welzijn der maatschappij, mededeelen, eerst aan hen die God als de hersenen gemaakt heeft in dat groot zedelijk ligchaam, en van daar uit ook aan de overige ledematen.

Hij moet ons de wapenen uitreiken en leeren hanteeren om met goed gevolg den strijd te gemoet te gaan. Hij is de geneesmeester die én de ziekte-oorzaak én de ziekte-verschijnselen kan wegnemen.

Misschien had men van mij, vooral in de beantwoording van de laatste helft der laatste vraag, meer letterlijke bewijzen uit den H. Thomas verlangd; het was niet moeielijk geweest eenige artikelen aan te geven. Het was echter mijn doel niet den H. Thomas als verdediger der waarheid tegen de dwaling te doen optreden, alleen als zoodanig hem aan te toonen en bekend te maken.

Buitendien zou ik mij onnoozel hebben aangesteld, als de man uit de fabel, die zijn huis willende verkoopen, ter aanprijzing er van een steen met zich ronddroeg; want de H. Thomas wordt niet gekend uit enkele artikelen, het meest is hij bewonderenswaardig om de hechtheid, om de eenheid van het geheel; en alleen hij is in staat hem naar waarde te schatten, die hem in zijn geheel heeft bestudeerd.

Die studie kost moed en arbeid, het is waar; maar arbeid mag hem niet afschrikken die de waarheid zoekt.



Ziedaar, lezer, wat ik in enkele oogenblikken ter eere van den H. Thomas heb neer geschreven, wat ik den H. Vader heb durven opdragen, wat ik u aanbied.

Laat het u niet ergeren, dat ik iets zoo onbeduidends den Opperherder der Kerk heb durven opdragen. Die Opperherder is ook mijn Vader en een Vader ergert zich niet zoo spoedig aan het gespartel van zijn kind.

Deze bladzijden zijn onvolkomen en gebrekkig, ik beken het, gaarne had ik de stof door een krachtiger hand zien aangegrepen, doch die hand werd niet uitgestoken. Het woord van Pius IX. „*Verspreidt de leer van den H. Thomas naar uw best vermogen*”, liep gevaar buiten de orde der Dominicanen geheel te zullen wegsterven, en nu dacht het mij beter ze met een zwak orgaan te herhalen, dan geheel te laten verloren gaan.

Imprimi permittimus.

fr. F. TH. VAN DER HEIJDEN,

*Pr. Prov.*